

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภavana 4

A Development Model of Quality of Life of Male Elderly Inmates in
Nakhon Pathom Central Prison based on Bhavana 4

เลอสรณ์ พิสง¹ พระมหาประกาศิต ฐิตีปสิทธิกร² และพระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ³
Lersan Pissawong, Phramaha Prakasit Thitipasitthikron and Phrapalad Prapoj
Yusamran

Received: August 04, 2023

Revised: September 18 2023

Accepted: September 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพชีวิต 2) ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักภavana 4 และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภavana 4 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 คน และสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบเนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) เรือนจำกลางนครปฐมมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชาย ใน 3 ด้าน คือ ด้านสาธารณสุข ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองและให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพร่างกาย รักษาพยาบาลเบื้องต้นและเฝ้าระวังตามความเหมาะสม ด้านการดำรงชีพ มีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมตามบริบทของผู้ต้องขัง ด้านคุณค่าทางสังคม มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ครอบครัว มีศูนย์เตรียมการปลดปล่อย การเรียนรู้หลักปฏิบัติทางศาสนา และการฝึกอาชีพ 2) การพัฒนาคุณภาพ

¹ เรือนจำกลางนครปฐม; Nakhon Pathom Central Prison

^{2,3} วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: Lersan.correct@gmail.com, Tel. 085-5931121

ชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภavana 4 เป็นกิจกรรมเชิงบูรณาการ กับกิจกรรมของเรือนจำ เช่น การปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่เพื่อให้เรียนรู้ระบบระเบียบในการอยู่ ร่วมกัน การจัดพื้นที่ออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมราชทัณฑ์ปันสุข กิจกรรมส่งเสริมศีลธรรม รวมถึง กิจกรรมฝึกวิชาชีพ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนา แห่งน้ำใจและความหวัง โครงการพัชรธรรม และ 3) รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง สูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภavana 4 ในด้านกายภavana มีการปฐมนิเทศให้ ความรู้ในการดูแลตนเอง ด้านศีลภavana การส่งเสริมให้ปฏิบัติตามระเบียบ กิจกรรมจิตอาสา ด้าน จิตภavana มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมในโครงการพัชรธรรม โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และการเรียน หลักสูตรสัจคตสสมาธิ ด้านปัญญาภavana มีการส่งเสริมอาชีพในโครงการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้ต้องขังสูงอายุ, หลักภavana 4

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the quality of life; 2) to study the development of quality of life according to Bhavana 4; and 3) to propose a model for developing the quality of life of male elderly inmates in Nakhon Pathom Central Prison according to Bhavana 4. It was the qualitative research by studying documents study, in-depth interviews with 20 key informants and focus group discussions with 10 people using purposive sampling. Data were analyzed for content and presented descriptively. The results found that 1) Nakhon Pathom Central Prison promoted the quality of life of male elderly inmates in 3 areas: in public health aspect, there was knowledge on how to take care of one's own health and health counseling. There was a physical health check, basic medical treatment and treatment as appropriate; in terms of livelihood aspect, appropriate welfare was provided according to the inmates' context; for social value aspect, there were family bonding activities, a release preparation center; there was learning about religious practices and vocational training; 2) developing the quality of life of male elderly inmates in Nakhon Pathom Central Prison according to Bhavana 4 was an integrated

activity with prison activities, such as orientation for new inmates to learn the rules and regulations for living together, organizing exercise space, organizing Correctional Pansuk Activities, activities to promote morality including vocational training activities such as the project to promote careers in agriculture following in Father's footsteps, Khok Nong Na Project of kindness and hope, Patcharadham Project, and 3) a model for developing the quality of life of male elderly inmates in Nakhon Pathom Central Prison according to Bhavana 4. In Kayabhavana, there was an orientation to provide knowledge on self-care; Silabhavana aspect, there was encouragement to follow the regulations, volunteer activities; in the area of Cittabhavana, there were Dhamma practice activities in the Patcharadham project, Buddhist way Prison Project, and studying the Sakkasasamadhi course; for Panyabhavana aspect, there was career promotion in the agricultural project following in Father's footsteps, Khok Nong Na Project of kindness and hope.

Keywords: Quality of Life Development, Elderly Inmates, Bhavana 4

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรที่ทำให้เกิดการเสียสมดุลทางประชากร คือ ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ในขณะที่สัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยทำงานมีแนวโน้มลดลง เห็นได้ชัดเจนจากข้อมูลเชิงประจักษ์และการคาดประมาณแนวโน้มประชากรในอนาคต ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัย (Ageing Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เป็นต้นมา (วันทนี วัฒนะ และคณะ, 2560) ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี โดยในปี 2563 มีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ ร้อยละ 18.7 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ซึ่งถือว่าประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) มากขึ้นเรื่อย ๆ ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติ (UN) ที่ว่าเมื่อประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ถือว่าเป็นประเทศที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชากรมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดและมีพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวันแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทที่เป็นอยู่

หากระบบสวัสดิการของรัฐไม่สามารถตอบสนองในส่วนนี้ได้แล้วก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องของสุขภาพอนามัย รายได้ ที่พักพิง ผู้ดูแล และผลักดันให้ผู้สูงอายุอาจต้องดิ้นรนต่อสู้ด้วยตนเอง บ้างก็ดำเนินชีวิตผิดจากรูปแบบหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ไม่ว่าจะกระทำด้วยความตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม จนนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมายและถูกส่งเข้าเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้พบข้อมูลที่ทำให้เห็นว่าประชากรเมื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ความสามารถในการทำงานและความสามารถในการประกอบสัมมาชีพเพื่อการหารายได้ลดลงซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากประชากรที่กลายเป็นผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่สามารถหารายได้จากแหล่งอื่น ๆ ได้ต้องพึ่งพารายได้จากประชากรวัยทำงานในครัวเรือนเป็นหลัก ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาที่สำคัญของสังคมผู้สูงอายุ คือ ปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ อันอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งต้องกระทำผิดและต้องโทษจำคุกในเรือนจำ ซึ่งทำให้จำนวนผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำตามสถิติของกรมราชทัณฑ์มีจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุของกรมราชทัณฑ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2561-2563 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ.2564 มีจำนวน 4,789 คน จำแนกเป็นผู้ต้องขังสูงอายุเพศชาย จำนวน 4,028 คน ผู้ต้องขังสูงอายุเพศหญิง จำนวน 761 คน (กรมราชทัณฑ์, 2564) ทำให้สถานการณ์ในเรือนจำของประเทศไทยส่วนใหญ่มีผู้ต้องขังเกินอัตราความจุมีสภาพแออัดสวัสดิการต่าง ๆ ไม่เพียงพอต่อการควบคุมดูแลประกอบกับกระแสความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้มีความเหมาะสมสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนให้มากที่สุด ผู้ต้องขังสูงอายุส่วนใหญ่มักมีปัญหาในด้านสุขภาพเนื่องจากเป็นวัยที่ร่างกายมีการถดถอยและเสื่อมลงเป็นผลทำให้โรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ เบียดเบียนส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะขาดความรู้ในการดูแลตนเองตั้งแต่วัยเด็กและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต้องจากการทำงานจนเข้าสู่วัยชรา ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันตลอดช่วงชีวิตมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุภายในเรือนจำและทัณฑสถาน เนื่องจากอยู่ในสภาพต้องโทษบุตรหลานไม่สามารถดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดได้

เรือนจำในหลายแห่งของประเทศได้ประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นดังกล่าว หากไม่ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำ ปัญหาสุขภาพอนามัยปัญหาสุขภาพจิต ดังนั้นผู้ต้องขังสูงอายุจัดเป็นผู้ด้อยโอกาสและจำเป็นต้องให้ความดูแลด้านสวัสดิการและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หากแต่ปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ผู้สูงอายุในเรือนจำมีจำนวนน้อย เพื่อมุ่งแสวงหาแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการแก้ปัญหาผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำเพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพไม่เป็นภาระของสังคมต่อไปจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายและควรได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม ปัจจุบันเรือนจำกลางนครปฐมเป็นเรือนจำปกติที่รับคุมขังผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษาแล้ว และนักโทษเด็ดขาด ที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป สถิติ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2565 มีผู้ต้องขังในความควบคุม จำนวนทั้งสิ้น 3,051 คน เป็นชาย 2,772 คน และหญิง 279 คน ซึ่งในจำนวนดังกล่าว เป็นผู้ต้องขังสูงอายุจำนวน 76 คน เส้นทางชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุก่อนต้องโทษส่วนใหญ่ เป็นผู้ต้องขังสูงอายุที่มีสถานภาพทางสังคมไม่สูงส่วนใหญ่กระทำผิดด้วยคดีอาชญากรรม เนื่องจากต้องการความร่ำรวย ถูกกดดันจากสถานะเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตที่ขณะต้องโทษในเรือนจำจะเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต ความมีอิสระภาพ และปัญหาสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ รวมถึงปัญหาคุณภาพชีวิตที่เพิ่มเติมเมื่อภายหลังพ้นโทษ ได้แก่ ปัญหาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ต่อคนในสังคม (สุนนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง, 2559)

การศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางนครปฐม จึงเป็นการมุ่งศึกษาเกี่ยวกับบริบทการบริหารจัดการภายในเรือนจำที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แท้จริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังสูงอายุชาย การพัฒนากิจกรรมที่ช่วยให้สามารถเรียนรู้พึ่งพาตนเองได้ในระหว่างต้องขังต่อไปโดยมีต้องเป็นภาระแก่ผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ การเตรียมความพร้อมในการกลับตนเป็นพลเมืองดีภายหลังการกลับคืนสู่สังคม รวมไปถึงสามารถใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวบุตรหลานและสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชายและการบริหารจัดการเรือนจำอย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐมตามหลักกาวนา 4
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักกาวนา 4

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เอง สำหรับเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการวิจัยไว้ 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การสนทนากลุ่มแบบกลุ่มเดียว (Single focus group) เป็นการจัดสนทนากลุ่มซึ่งการอภิปรายเชิงโต้ตอบในประเด็นที่กำหนด กับผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม โดยนำเครื่องมือวิจัยมาทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน แบบสัมภาษณ์จะได้รับการแก้ไข ปรับปรุงจนผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นว่า “ผ่าน” จึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยโดยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหนังสือรับรองเลขที่ ว.349/2565 และผู้วิจัยได้กำหนดพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญสองส่วน ได้แก่ ผู้ต้องขังสูงอายุชาย จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังสูงอายุชาย จำนวน 10 คน 2) ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้กำหนดแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักวิชาการด้านคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง นักวิชาการด้านสาธารณสุข นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้บริหารเรือนจำกลางนครปฐม และกลุ่มผู้ต้องขังสูงอายุชาย ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก็ได้ รวมจำนวน 10 คน การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบเนื้อหาของเอกสาร (Content Analysis of Written Material) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการสังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนา เรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลขณะลงพื้นที่จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เอกสารที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์การจดบันทึก (Note-based Analysis) วิเคราะห์จากความจำ (Memory-based Analysis) และสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) จัดหมวดหมู่หาความเหมือนความต่างเชื่อมโยงสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงและรายงานผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม พบว่า ส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ คือ อยู่ได้ในขอบเขตของสภาพแวดล้อม เนื่องจากข้อจำกัดและบริบทของสถานที่ทำให้การปฏิบัติตนไม่สามารถกระทำได้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป มีกฎระเบียบ และวินัย มากคอยควบคุมการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน โดยเรือนจำกลางนครปฐมได้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุชาย แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1.1 คุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุข ผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ได้รับความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองและการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพเป็นรายบุคคล ได้รับการตรวจสุขภาพร่างกาย ช่องปากและฟันอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงการรักษาพยาบาลเบื้องต้นหากได้รับการเจ็บป่วยก็จะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามความจำเป็น

1.2 คุณภาพชีวิตด้านการดำรงชีพ ผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ได้รับความดูแลและแก้ไขในสวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ปัจจัย 4) ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้รับการรักษา

1.3 คุณภาพชีวิตด้านคุณค่าทางสังคม ผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม เช่น การใช้มาตรการพักการลงโทษและให้ไปอยู่ในศูนย์เตรียมการปลดปล่อย จัดกิจกรรมบ้านสัมพันธ์ครอบครัว รวมถึงการจัดหาสถานที่ส่งต่อหลังพ้นโทษ กรณีผู้ต้องขังสูงอายุไม่มีญาติ ทพพลภาพ หรือเจ็บป่วยเรื้อรัง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ หมายถึง มีความเป็นอยู่ตามธรรมชาติของตน สภาพของตน และฐานะความเป็นอยู่เฉพาะตน การมีความสุขตามอัตภาพคืออยู่ได้อย่างเป็นสุขในขอบเขตของสภาพแวดล้อม เนื่องจากข้อจำกัดและบริบทของสถานที่ทำให้การปฏิบัติตนไม่สามารถกระทำได้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป มีกฎ ระเบียบ และวินัย มากคอยควบคุมการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามความจำเป็นของปัจจัย 4 เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้รับการรักษา มีโปรแกรมการออกกำลังกาย มีกิจกรรมให้ทำระหว่างวัน มีการอบรมฝึกอาชีพก่อนปล่อยตัวหรือพ้นโทษ สิ่งเหล่านี้ถือว่าดีที่สุดสำหรับการบ่งบอกคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ แต่หากมองให้ดีแล้ว คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุไม่ค่อยดีเท่าไรนักโดยเฉพาะในเรื่องของจิตใจ ด้วยสภาพของอายุที่มาก สังขารที่อ่อนแอ การดำเนินชีวิตตามโปรแกรมที่เรือนจำได้จัดขึ้นก็ไม่สามารถกระทำได้เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นสิ่งที่จะทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้ต้องขังอื่นและเจ้าหน้าที่

ได้โดยไม่เกิดความเครียดคือการนำหลักธรรมเข้ามาบำบัดและเยียวยาสภาพจิตใจให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามลำดับ

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภาวนา 4 พบว่า กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ เป็นกิจกรรมในเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านสาธารณสุข มีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่หลายกิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น การจัดตั้งสถานพยาบาลภายในเรือนจำ การดำเนินกิจกรรมตามโครงการราชทัณฑ์ปันสุข การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การให้ความรู้ในการดูแลตนเองสำหรับผู้สูงอายุ การจัดโปรแกรมการตรวจสุขภาพ และการดูแลรักษาหากมีการเจ็บป่วย ใช้การบรรยายธรรม ผูกการเจริญกายพัฒนากายให้รู้จักกายของตัวเองที่มีความเกี่ยวข้องกับอินทรีย์ทั้ง 5 เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อร่างกายให้ถูกต้องเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ มีความสอดคล้องกับหลักภาวนา 4 อยู่ 2 ข้อด้วยกัน คือ 1) กายภาวนา การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักกายภาวนา คือ การดูแลตนเองให้มีสุขภาพแข็งแรงต้นตออยู่ตลอดเวลา หากร่างกายไม่แข็งแรงโรคภัยไข้เจ็บก็จะเบียดเบียน 2) จิตภาวนา การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักจิตภาวนา คือ การฝึกฝนจิตใจให้มีความหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น การดูแลตนเองตามโปรแกรมที่เรือนจำกลางนครปฐมทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมที่เรือนจำจัดขึ้นเหมาะสมกับช่วงวัยและความต้องการ

2.2 ด้านการดำรงชีพ มีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการดำรงชีพโดยเน้นไปที่การรักษาศีล 5 หลักการปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ เพื่อให้ศีลเป็นเครื่องกำหนดระเบียบวินัยของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีข้อจำกัด และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขเมื่ออยู่กับสภาพสังคมภายนอกเรือนจำ กิจกรรมหรือการดำเนินงานที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านการดำรงชีพของเรือนจำกลางนครปฐม ได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพอาหาร กิจกรรมปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ กิจกรรมการบรรยายธรรมตามหลักศีล 5 เป็นต้น สอดคล้องกับหลักภาวนา 4 อยู่ 2 ข้อด้วยกัน คือ 1) กายภาวนา การรู้จักพัฒนากายให้รู้จักใช้ชีวิตที่เรียบง่ายในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย กินง่าย อยู่ง่าย จะทำให้เกิดความพอดีในชีวิต 2) สิลภาวนา การรู้จักประพฤติปฏิบัติตนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีระเบียบวินัย ไม่สร้างความวุ่นวาย ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อน

2.3 ด้านคุณค่าทางสังคม มีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณค่าทางสังคมโดยเน้นไปที่การฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังทุกคน ผู้ต้องขังสูงอายุก็จะเป็นหนึ่งในนักโทษเด็ดขาดที่ต้องได้รับการอบรม ฟื้นฟู และพัฒนาด้วยเช่นกัน การมุ่งเน้นวิชาชีพเพราะต้องการให้ผู้ต้องขังทุกคนมีอาชีพติดตัว เมื่อพ้นโทษออกไปแล้วสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างคนปกติ มีแนวทางในการประกอบอาชีพ มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต และไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ โดยได้มีการจัดโครงการที่ส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง โครงการพัชรธรรม และโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง สอดคล้องกับหลักภาวะ 4 อยู่ 2 ข้อด้วยกัน คือ 1) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจให้เจริญงอกงามทำจิตใจให้มีความสุข คิดในสิ่งที่เป็นกุศล ตั้งมั่นในความดี ก็จะทำให้มีสมาธิและพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ สร้างความขยันหมั่นเพียร อดทน และพยายาม 2) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญาให้รู้และเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริงของชีวิต รู้เท่าทันเหตุการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงในชีวิตแล้วสามารถฝึกฝนปัญญาของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยมีความสุข ใช้ปัญญาในการแสวงหาอาชีพที่สุจริต

3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภาวะ 4 พบว่า เป็นรูปแบบการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา สิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันในการพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบของสังคมอันดีงาม มีความสำคัญทั้งในด้านการพัฒนาตน การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม และในการรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ ดังนี้

3.1 ด้านกายภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางกายตามหลักกายภาวนา คือ การดูแลรักษาร่างกายให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เรือนจำกลางนครปฐมได้จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด และมีความปลอดภัยตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ โดยมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักกายภาวนา ได้แก่ โปรแกรมการตรวจสุขภาพ โปรแกรมการปฐมพยาบาลผู้ต้องขังเข้าใหม่ โครงการราชทัณฑ์ปันสุข เป็นต้น

3.2 ด้านสิลภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุมองในมุมของสิลภาวนา ผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางสังคม มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดการที่ดีเพื่อความสุขความเจริญของบุคคลในสังคม ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งเรือนจำกลางนครปฐมได้นำศีล 5 มาเป็นข้อกำหนดกฎระเบียบภายในเรือนจำให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขภายในสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย และมีการดำเนินงานตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ โดยมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้อง

กับหลักสัจจภาวะนา ได้แก่ การบรรยายธรรมตามหลักศีล 5 โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และกิจกรรมการตักบาตรทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3.3 ด้านจิตภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุตามหลักจิตภาวนานั้น ผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางจิตใจ มีความเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และมีความสดชื่นเบิกบาน แม้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดมากมาย หากมีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน ก็จะสามารถผ่านพ้นปัญหานั้นไปได้อย่างดี เรือนจำกลางนครปฐมดำเนินงานตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุและสอดคล้องกับหลักจิตภาวนา ได้แก่ โครงการพัชรธรรม โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และโครงการพัฒนาจิตใจ หลักสูตรสัจจศาสสมาธิ

3.4 ด้านปัญญาภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุหากพิจารณาตามหลักปัญญาภาวนาแล้ว ผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางปัญญา ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข เมื่อพ้นโทษไปแล้วก็สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยอาชีพที่สุจริต ประกอบอาชีพที่สุจริตตามที่ได้ศึกษาอบรมมา เรือนจำกลางนครปฐมได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุและสอดคล้องกับหลักปัญญาภาวนา เพื่อให้มีวิชาความรู้ติดตัว ได้แก่ โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง และโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยได้มีประเด็นนำมาอภิปรายผลที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงชายในเรือนจำกลางนครปฐม พบว่า เรือนจำกลางนครปฐมได้มีมาตรการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายให้มีความเป็นอยู่ที่ดีที่เหมาะสม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้อจำกัดและบริบทของสถานที่ทำให้การปฏิบัติตนไม่สามารถกระทำได้เหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ทั่วไป มีกฎ ระเบียบ และวินัย มาคอยควบคุมการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาตามความจำเป็นของปัจจัย 4 เมื่อมีอาการเจ็บป่วยก็ได้รับการรักษา มีโปรแกรมการออกกำลังกาย มีกิจกรรมให้ทำระหว่างวัน มีการอบรมฝึกอาชีพก่อนปล่อยตัวหรือพ้นโทษ สอดคล้องกับพิริยธำ (2561) พบว่า คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ จากความเป็นอยู่ที่ต้องถูกคุมขังไม่มีความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งร่างกายและ มีภาวะเครียดสูง ไม่เห็นคุณค่าในชีวิต มีปัญหาเรื่องการปรับตัว ขาดวินัย และการเคารพกฎระเบียบ ถึงแม้ว่าทางกรมราชทัณฑ์จะจัดให้มีชีวิตความเป็นอยู่ตามข้อกำหนดมาตรฐานสากลต่อผู้ต้องขังเป็นอย่างดี แต่ก็ไม่ได้อ

มีผลต่อจิตใจของผู้ต้องขังเท่าที่ควร ด้วยสภาพของอายุที่มาก สังขารที่อ่อนแอ การดำเนินชีวิตตามโปรแกรมที่เรือนจำได้จัดขึ้นก็ไม่สามารถกระทำได้เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็น และงานวิจัยของอาภากร งามปลอด (2558) พบว่า การปฏิบัติตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง หากผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดี ผู้ต้องขังเหล่านั้น จะกลับเข้าไปสู่สังคมในลักษณะเดิม ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจึงต้องคำนึงถึงสิทธิเบื้องต้นในฐานะความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขัง เพื่อมิให้ผู้ต้องขังอยู่ในสภาพที่เลวร้ายและถูกทำลายศักยภาพในการพัฒนาตน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภาวะ ๔ พบว่า มีการบูรณาการกิจกรรมใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านสาธารณสุข การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ด้านสาธารณสุข เรือนจำกลางนครปฐมมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านสาธารณสุขอยู่หลายกิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การให้ความรู้ในการดูแลตัวเองสำหรับผู้สูงอายุ การจัดโปรแกรมการตรวจสุขภาพ และการดูแลรักษาหากมีการเจ็บป่วย โดยการฝึกการเจริญกายพัฒนากายให้รู้จักกายของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับอินทรีย์ทั้ง 5 เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อร่างกายให้ถูกต้องเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับรณกรณ์ เอกฉันท (2558) พบว่า การบริการด้านสุขภาพแรกรับนั้น ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการตรวจสุขภาพเบื้องต้น ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ผู้ต้องขังที่มีโรคประจำตัว จะได้รับการนัดให้พบในวันที่แพทย์เข้าตรวจในวันถัดไป โดยให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่จะมีอาการเครียดในวันแรก ๆ ที่เข้าเรือนจำ ทางเรือนจำยังไม่มีการให้ความรู้ความเข้าใจการบริการด้านสุขภาพหรือบัตรทอง เช่นเดียวกับคนทั่วไปและได้รับบริการด้านสุขภาพที่ครอบคลุมทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังสูงอายุก็คงไม่ต่างกัน เพราะขึ้นชื่อว่าผู้สูงอายุหากมีวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีเมื่อพ้นกำหนดโทษก็จะสามารถรับมือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี 2) ด้านการดำรงชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ด้านการดำรงชีพ สามารถสรุปได้ว่า เรือนจำกลางนครปฐมมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านการดำรงชีพโดยดูแลในเรื่องของปัจจัย 4 (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) และเน้นไปที่การรักษาศีล 5 หลักการปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ มีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ (1) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ (2) การเว้นจากการลักทรัพย์ (3) การเว้นจากการประพฤติดินในกาม (4) การเว้นจากการพูดปด และ (5) การเว้นจากการดื่มของมึนเมา เพื่อให้ศีลเป็นเครื่องกำหนดระเบียบวินัยของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีข้อจำกัด และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขเมื่ออยู่กับสภาพสังคมภายนอกเรือนจำ สอดคล้องกับพระมหาชันเงิน ขนติธโร (2563) พบว่า ศีล 5 เป็นแนวทางปฏิบัติพื้นฐานเพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางปฏิบัติให้อยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากศีล 5 จะเป็นข้อควรเว้นจากการกระทำชั่วแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วย 3) ด้านคุณค่าทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุน่าจะเรือนจำกลางนครปฐมได้มีการจัดการอบรมและการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังสูงอายุทุกคนตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยการสร้างคุณค่าให้ผู้ต้องขังได้เห็นคุณค่าตนเองจากภายในตามหลักการของจิตภาวนา คือ สร้างความขยันหมั่นเพียร อดทน และพยายาม ใช้ปัญญาภาวนา คือ การให้ความรู้สำหรับการสร้างอาชีพ ในรูปแบบของการจัดการอบรมและการฝึกอบรม สอดคล้องกับนิศา ศิลารัตน์ และสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ (2555) พบว่า การอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและวิชาชีพ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีความสุขและไม่มีปัญหาในการดำเนินชีวิตปัจจุบันเพราะมีคำสั่งสอนทางศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

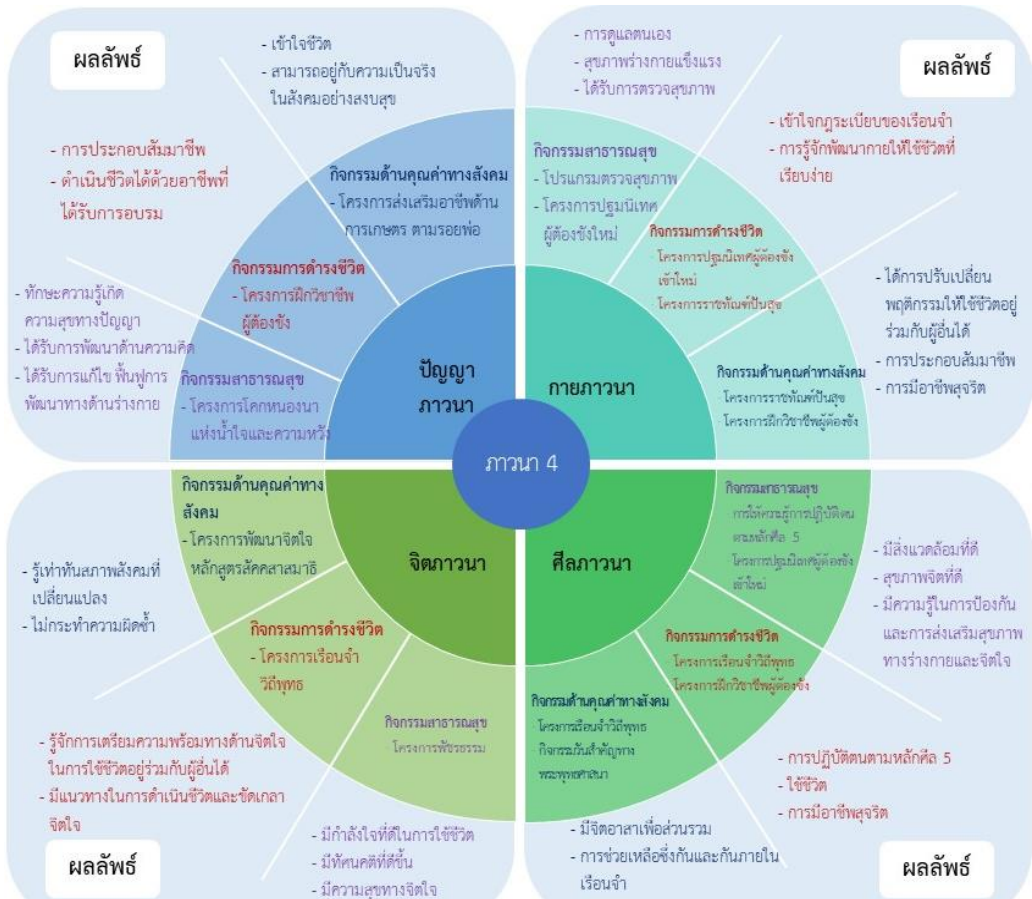
3. รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภาวนา 4 พบว่าเป็นรูปแบบการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้พัฒนาตนเองใน 4 ด้านจากการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ คือ 1) ด้านกายภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางกายตามหลักกายภาวนา คือ การดูแลรักษาร่างกายให้มีความแข็งแรง สมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ใช้สติเป็นเครื่องอบรมและพัฒนาตนเอง ให้เป็นคนไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เรือนจำกลางนครปฐมได้จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาดและมีความปลอดภัยตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ โดยมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักกายภาวนา ได้แก่ โปรแกรมการตรวจสุขภาพ โปรแกรมการปฐมพยาบาลผู้ต้องขังเข้าใหม่ โครงการราชทัณฑ์ปันสุข เป็นต้น สอดคล้องกับพระมหาเชาฤทธิ์ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์) (2561) พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านกายภาวนา ทำให้ผู้สูงอายุมีสติในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ไม่เป็นคนประมาท เป็นคนที่มีสติ ระมัดระวังไม่ประมาทในการใช้ชีวิต หมั่นออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข 2) ด้านศีลภาวนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุมองในมุมของศีลภาวนาผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางสังคม มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดการเพื่อความสุขความเจริญของบุคคลในสังคม ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับพระสราวุธ ปัญญาวุธ (คำมั่น) (2558) พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักภาวนา 4 ด้านสังคม พบว่า การปฏิบัติตนตามหลักศีลภาวนา ทำให้ละเว้น ระมัดระวังกายจากการเบียดเบียนผู้อื่นในทางที่เสื่อมเสีย มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันด้วยการเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และนอกจากนั้นยังเสริมสร้างการมีระเบียบวินัยต่อตนเองและสังคมด้วย ซึ่งเรือนจำกลางนครปฐมได้นำ ศีล 5 มาเป็นข้อกำหนดกฎระเบียบภายในเรือนจำให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขภายในสภาพแวดล้อมที่ไม่แออัดอันทวย และมีการดำเนินงานตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ในการพัฒนา

คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุ โดยมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสี่ภาวานา ได้แก่ การบรรยายธรรมตามหลักศีล 5 โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และกิจกรรมตักบาตรทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3) ด้านจิตภาวานา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุตามหลักจิตภาวานานั้น ผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางจิตใจ มีความเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และมีความสดชื่นเบิกบาน แม้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัดมากมาย หากมีจิตใจที่เข้มแข็ง อดทน ก็จะสามารถผ่านพ้นปัญหานั้นไปได้อย่างดี สอดคล้องกับพระมหาวิชัย อิศฺสรานนฺโท (ใจชื่น) (2561) พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้วยหลักภาวานา 4 ด้านจิตภาวานาอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาอิงอาศัยหลักภาวานา 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาตน ซึ่งในส่วนนี้ประกอบไปด้วย จิตภาวานา ได้แก่ การเจริญจิต การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย มนุษย์เป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้เกิดคุณสมบัติภายในตนที่ส่งผลไปสู่ภายนอก และเมื่อได้มีกระบวนการปฏิบัติในทุกด้านครบถ้วนแล้ว ก็จะส่งผลให้บุคคลนั้น ๆ มีพฤติกรรมต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น เรือนจำกลางนครปฐมดำเนินงานตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุและสอดคล้องกับหลักจิตภาวานา ได้แก่ โครงการพัชรธรรม โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และโครงการพัฒนาจิตใจ หลักสูตรศีลคสามาธิ 4) ด้านปัญญาภาวานา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุหากพิจารณาตามหลักปัญญาภาวานาแล้ว ผู้ต้องขังสูงอายุควรมีความสุขทางปัญญา ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถอยู่กับความเป็นจริงของโลกและใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข เมื่อพ้นโทษไปแล้วก็สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ด้วยอาชีพที่สุจริต ประกอบอาชีพที่สุจริตตามที่ได้ศึกษาอบรมมา สอดคล้องกับชลิดา บุญเดช (2563) พบว่า ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงาน ของเรือนจำกลางสมุทรปราการมีจำนวนผู้พ้นโทษที่ได้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยร้อยละ 100 บรรลุตามเป้าหมายที่กรมราชทัณฑ์ตั้งไว้ กล่าวคือ ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำกลางสมุทรปราการทุกคน จะได้เข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของเรือนจำกลางสมุทรปราการสามารถดำเนินงานโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพเรือนจำกลางนครปฐมได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุและสอดคล้องกับหลักปัญญาภาวานา เพื่อให้มีวิชาความรู้ติดตัว ได้แก่ โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง และโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลาง นครปฐม ตามหลักภาวะนา 4 ได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภาวะนา 4 โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านกายภาวะนา คือ การประพฤติปฏิบัติตนตามหลักกายภาวะนา คือ การดูแลตนเองให้มีสุขภาพแข็งแรงตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา หากร่างกายไม่แข็งแรงโรคภัยไข้เจ็บก็จะเบียดเบียน มีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสาธารณสุขอยู่หลายกิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เช่น การจัดตั้งสถานพยาบาลภายในเรือนจำ การดำเนินกิจกรรมตามโครงการราชทัณฑ์ปันสุข การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การให้ความรู้ในการดูแลตนเอง

สำหรับผู้สูงอายุ การจัดโปรแกรมการตรวจสุขภาพ และการดูแลรักษาหากมีการเจ็บป่วย ใช้การบรรยายธรรม ฝึกการเจริญกายพัฒนากายให้รู้จักกายของตนเองที่มีความเกี่ยวข้องกับอินทรีย์ทั้ง 5 เพื่อที่จะได้ปฏิบัติต่อร่างกายให้ถูกต้องเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมด้านกายภาพ ได้แก่ โปรแกรมการตรวจสุขภาพ โครงการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ โครงการราชทัณฑ์ปันสุข และโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

2. ด้านสัลภาวณา คือ การรู้จักประพฤติดีปฏิบัติตนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีระเบียบวินัย ไม่สร้างความวุ่นวาย ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นต้องได้รับความเดือดร้อน มีการจัดกิจกรรมที่พัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการดำรงชีพโดยเน้นไปที่การรักษาศีล 5 หลักการปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ เพื่อให้ศีลเป็นเครื่องกำหนดระเบียบวินัยของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีข้อจำกัด และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขเมื่ออยู่กับสภาพสังคมภายนอกเรือนจำ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมด้านสัลภาวณา ได้แก่ การให้ความรู้การปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 โครงการปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

3. ด้านจิตภาวณา คือ การพัฒนาจิตใจให้เจริญงอกงามทำจิตใจให้มีความสุข คิดในสิ่งที่เป็นกุศล ตั้งมั่นในความดี ก็จะทำให้มีสมาธิและพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ สร้างความขยันหมั่นเพียร อดทน และพยายาม การฝึกฝนจิตใจให้มีความหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รู้จักการเตรียมความพร้อมทางด้านจิตใจในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมด้านจิตภาวณา ได้แก่ โครงการพัชรธรรม โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และโครงการพัฒนาจิตใจหลักสูตรศัสคาสมาธิ

4. ด้านปัญญาภาวณา การพัฒนาปัญญาให้รู้และเข้าใจโลกแห่งความเป็นจริงของชีวิต รู้เท่าทันเหตุการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงในชีวิตแล้วสามารถฝึกฝนปัญญาของตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข ใช้ปัญญาในการแสวงหาอาชีพที่สุจริต เกิดความสุขทางปัญญาและใช้ชีวิตอยู่กับความเป็นจริงในสังคม กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมด้านปัญญาภาวณา ได้แก่ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง โครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรตามรอยพ่อ

ในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐมนั้น การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ ให้การดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุเป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุต้องใช้ความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

หลายหน่วยงานด้วยกันเพื่อให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ ได้แก่ โรงพยาบาลนครปฐม สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีนโยบายด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุให้มากขึ้น
2. กรมราชทัณฑ์ควรนำหลักทฤษฎี 4 หรือหลักธรรมทางศาสนามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังสูงอายุ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุ
3. กรมราชทัณฑ์ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการขอความร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในทุกด้าน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เรือนจำกลางนครปฐมควรมีการนำหลักทฤษฎี 4 มาจัดเป็นหลักสูตรในการอบรมผู้ต้องขังโดยเจาะจงไปที่ผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับกฎระเบียบวินัยภายในเรือนจำ จะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นและมีความพร้อมกับการกลับคืนสู่สภาวะทางสังคมภายนอก
2. เรือนจำกลางนครปฐมควรให้ความสำคัญในเรื่องการสนับสนุนและการให้กำลังใจกับผู้ต้องขังสูงอายุมากขึ้น เพราะเป็นช่วงวัยที่เปราะบาง
3. เรือนจำกลางนครปฐมควรมีการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้พื้นฐานในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักในการดูแลและให้คำแนะนำต่อผู้สูงอายุในการปฏิบัติตนในช่วงบั้นปลายของชีวิตให้มีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2564). สถิติราชทัณฑ์ รท.103. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์.
- ชลิดา บุญเดช. (2563). การประเมินประสิทธิผลของศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ กรณีศึกษา เรือนจำกลางสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิตา ศิลารัตน์ และสัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ. (2555). *การดำเนินชีวิตในสังคมของอดีตผู้ต้องขังคดียาเสพติด*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พระมหาชั้นเงิน ขนติธโร. (2563). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักศีล 5 ของประชาชนตำบลโพนเมือง อำเภอสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเชาวฤทธิ์ นรินโท (ทรัพย์สวัสดิ์). (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักภาวนา 4 : กรณีศึกษาผู้สูงอายุบ้านห้วยหอย ตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ*. (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิชญ์ อิสสรานนโท (ใจชื่น). (2561). *กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ด้วยหลักภาวนา 4*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศราวุธ ปณญาวุโธ (คำมัน). (2558). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ในเขตเทศบาลตำบลวังหงส์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิรญาณ์ โคตรชมภู. (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ*. (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รณกรณ์ เอกฉันท. (2558). *การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของผู้ต้องขังในเรือนจำไทย*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูดชีวิตและการพัฒนามนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันทนีย์ วัฒนะ และคณะ. (2560). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561-2564)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *สรุปผลการทํางานของผู้สูงอายุในประเทศไทย*. (อัดสำเนา)
- สมนทิพย์ จิตสว่าง และนันทิ จิตสว่าง. (2562). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ*. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 24(2), 78-100.

อาภากร งามปลอด. (2558). การปฏิบัติตามมาตรฐานด้านคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำกลางจังหวัด
สุราษฎร์ธานี. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.